

Patrycja Głogowska

(Akademia Wojsk Lądowych imienia generała T. Kościuszki we Wrocławiu)

EGIPT PO ARABSKIEJ WIOŚNIE – NOWY ŁAD POLITYCZNY CZY UMOCNIENIE STAREGO PORZĄDKU?

ABSTRACT

EGYPT AFTER THE ARAB SPRING – NEW POLITICAL ORDER OR STRENGTHENING THE OLD ORDER?

Stable Egyptian regime didn't survive demonstration in 2011 during Arab Spring. President's word didn't save his position. Citizens wanted swap administration. During Arab Spring Mubarak left and after that in Egypt was first democratic election, which won Muhammad Mursi (Muslim Brotherhood). But situation came full circle. Currently in Egypt power belong to army like before Arab Spring.

KEYWORDS: Egypt, Arab Spring, military, political system.

Wydarzenia jakie miały miejsce w państwach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej w 2011 roku, nazywane powszechnie arabską wiosną, przyniosły wiele zmian i utworzyły w niektórych państwach nowy porządek. Skutki wystąpienia obywateli przeciwko władzy w poszczególnych krajach przyniosły inny rezultat. W Maroku rządzącym udało się załagodzić protesty przyznając pewne prawa obywatelom, w Syrii demonstracje przyniosły wojnę, z zaangażowaniem podmiotów zagranicznych doprowadzając w konsekwencji do wojny zastępczej na jej terytorium. W Tunezji arabska wiosna doprowadziła do ustąpienia prezydenta z urzędu. W Egipcie demonstracje spowodowały pierwotnie taki sam skutek ustąpienie Mubaraka z urzędu. Jednak po krótkim okresie rządów cywili

i demokratycznie wybranego prezydenta władza z powrotem została przejęta przez oficerów sił zbrojnych. W trakcie arabskiej wiosny ludzie demonstrowali przeciwko ówczesnej władzy, ale przede wszystkim przeciw złej sytuacji ekonomicznej, gospodarczej. Obywatele państw arabskich dążyli do zwiększenia swoich praw i poprawienia kondycji finansowej. Wojsko egipskie oddające władzę w 2012 roku w ręce cywili doskonale wiedziało, że nikt nie jest w stanie w ówczesnym czasie wypełnić żądania Egipcjan i kolejne protesty będą miały miejsce, a wówczas w białych rękawiczkach oficerowie wrócą do władzy.

1. Historia rządów wojskowych

1.1. Okres Nasera

W Egipcie rok 1952 przyniósł wielkie zmiany. Wczesne lata 50. to okres demonstracji obywateli przeciwko ówczesnym rządzącym. Po upadku rządu Husajna Siriego, 23 lipca tajna organizacja Wolnych Oficerów dokonała zamachu stanu i przejęła władzę w państwie. Na czele puczu stanął Muhammad Nadżib, który został następnie zastąpiony przez pułkownika Gamala Abdela Nasera. Lata 1952–1954 były dla Egiptu okresem przejściowym. W roku 1953 rozwiązano konstytucję i rozpoczęto pracę nad nowym dokumentem. Okres po puczu charakteryzował się dużymi zmianami. Działania nowych władz, dały jasny sygnał, iż przewrót wojskowy nie był zwykłym zamachem stanu ale rozpoczął rewolucję społeczną, która doprowadziła do wymiany elity rządzącej i zmiany charakteru władzy w kraju¹. Zdymisjonowano ówczesnych dowódców. W przeciągu 3 miesięcy usunięto ze stanowisk 500 oficerów. Kolejne miesiące rządów przyniosły następne przeobrażenia. Do instytucji kierowano swoich sprzymierzeńców a przeciwników politycznych aresztowano². Wolni Oficerowie utworzyli w państwie zmilitaryzowany aparat państwowy, w którym nie znalazło się miejsce dla osób cywilnych³. 18 czerwca 1953 roku nastąpiła całkowita zmiana ustrojowa i w Egipcie

¹ J. Zdanowski, *Historia Bliskiego Wschodu w XX wieku*, Wrocław 2010, s. 178.

² B. Stępniewska-Holzer, J. Holzer, *Egipt stulecie przemian*, Warszawa 2008, s. 108.

³ M. Lipa, *Autorytaryzm na arabskim Bliskim Wschodzie. Egipt w latach 1981–2010*, Warszawa 2013, s. 75.

proklamowano republikę. Muhammad Nadżib skupił w swoich rękach stanowisko prezydenta, premiera oraz przewodniczącego Rady Rewolucyjnych Dowódców. Ministrem Obrony został Abdel Latif Bughdadi bliski wówczas przyjaciel Nasera. Naczelnym Dowódcą Sił Zbrojnych Abd al-Hakim Amir (który szybko awansował z majora do stopnia generała), a wicepremierem i ministrem spraw wewnętrznych Naser⁴. Dla Nadżiba taki rozdział stanowisk okazał się najkorzystniejszy gdyż, wszystkie urzędy niezbędne do sprawnego funkcjonowania systemu autorytarnego zajmował on sam lub jego przyjaciele⁵.

Naser przejął władzę w wyniku protestów ludności w 1954 roku i rządził Egiptem do roku 1970. Jego poprzednik, zbudował już mu państwo ze stanowiskami rozdzielonymi w większości przez wojskowych. Brytyjczycy i Francuzi nazywali Nasera „arabskim Hitlerem”⁶. Działania ówczesnego prezydenta w dalszym ciągu były nastawione w polityce wewnętrznej na usuwanie przeciwników politycznych. 14 kwietnia 1954 roku został wydany zakaz działalności publicznej osobom, które przed rewolucją piastowały stanowiska państwowe⁷. Wówczas istniała tylko jedna partia Front Wyzwolenia, która skupiała wszystkich zwolenników władzy⁸. Monopol na władze przez ówczesny rząd dobrze obrazuje jedna z ważniejszych osób w państwie w 1967 roku Amir, bliski przyjaciel Nasera. W jego rękę były skupione takie funkcje jak: wiceprezydent oraz głównodowodzący armią (w obu przypadkach podlegał bezpośrednio pod Nasera), przewodniczący Naczelnego Komitetu Gospodarczego, przewodniczący Komitetu Wielkiej Tamy, przewodniczący Komitetu Likwidacji Feudalizmu, przewodniczący Komitetu Śledczego, przewodniczący Federacji Piłki Nożnej⁹. Jak wskazuje na to powyższe, jedna osoba potrafiła zajmować kilka różnych stanowisk, których obszar tematyczny nie do końca był ze sobą zgodny, ale zamiast merytorycznego przygotowania do rzetelnego wypełniania swoich obowiązków bardziej liczył się stopień zażyłości z prezydentem republiki.

4 B. Stępniewska-Holzer, J. Holzer, *Egipt...*, *op. cit.*, s. 112.

5 *Ibidem*, s. 114.

6 *Nasser's Egypt (1956–1970)*, <https://chronicle.fanack.com/egypt/history-past-to-present/nassers-egypt-1956–1970/> [dostęp: 27.02.2018].

7 B. Stępniewska-Holzer, J. Holzer, *Egipt...*, *op. cit.*, s. 114.

8 K. Czajkowska, A. Diawol-Sitko, *Systemy polityczne wybranych państw Bliskiego Wschodu*, Warszawa 2012, s. 114.

9 B. Stępniewska-Holzer, J. Holzer, *Egipt...*, *op. cit.*, s. 158.

1.2. Okres Sadata

Po śmierci Nasera 28 września 1970 roku władze przejął wiceprezydent Anwar As-Sadat. Polityka przez niego prowadzona różniła się od kierunków które obrał jego poprzednik. Po przejściu władzy Sadat skupił się na rozbudowie potencjału wojskowego zawierając układ o przyjaźni i współpracy z Rosją w 1971 roku. Jednocześnie rozpoczął odsuwanie wojskowych od stanowisk w administracji. Zastępował ich cywilami, najczęściej z jego własnego otoczenia¹⁰. Sadat nie miał takich wpływów w armii jak Naser, dlatego elitę wojskową wymienił na elitę rodzinną. Jedno z ustanowionych przez niego praw dotyczyło zakazu sprawowania podwójnej funkcji w: lokalnym kierownictwie Arabskiej Unii Socjalistycznej oraz mandatu poselskiego¹¹. Miało to zagwarantować inną sytuację niż w przypadku okresu rządów Nasera i funkcji zajmowanych przez chociażby Amira. Sadat zdecydował o zmianie polityki wewnętrznej państwa na bardziej otwarta. W okresie jego rządów miał miejsce okres nazywany *intifab*, czyli otwarcie się na zewnętrzny rynek. Wprowadził również prawo, w 1977 roku, dotyczące możliwości tworzenia partii politycznych. Elitę rządzącą w Egipcie można orientacyjnie podzielić na trzy części, a mianowicie: Braci Muzułmanów, wojskowych oraz technokratów. Sadat doskonale zdawał sobie sprawę, że aby mógł dalej rządzić, każdą z nich musi w jakiś stopniu usatysfakcjonować. Z tego też powodu wprowadził prawo szariatu jako podstawę prawa egipskiego¹². Takie działanie miało być nastawione w kierunku wyznawców islamu. Przy czym jednocześnie druga żona Sadata, Dżihan Ra'uf walczyła o emancypację kobiet w państwie i prężnie działała w tym kierunku prowadząc organizację dobroczynną „Wiara i Nadzieja”. Najważniejszym osiągnięciem Sadata było zawarcie porozumienia z Izraelem 26 marca 1979 roku w Camp David. Zawarcie tego paktu gwarantowało pokój pomiędzy Egiptem i Izraelem, co dla obu państw miało ogromne znaczenie strategiczne. Władze w Tel-Awiiw zabezpieczyły jedną ze swoich granic, z kolei Sadat zawarł pokój z największym wówczas wrogiem państwa Faraonów. Na początku to porozumienie zostało źle przyjęte w Egipcie. Jednak z biegiem lat zapewniło to względny spokój. Dzięki tej umowie

¹⁰ K. Czajkowska, A. Diawoł-Sitko, *Systemy polityczne...*, *op. cit.*, s. 134.

¹¹ B. Stępniewska-Holzer, J. Holzer, *Egipt...*, *op. cit.*, s. 176.

¹² D. Madeyska, *Historia współczesna świata arabskiego*, Warszawa 2008, s. 122.

ówczesny prezydent wynegocjował również ogromne profity dla swoich sił zbrojnych. W zamian za pokój z Izraelem, Stany Zjednoczone zobowiązały się do wypłacania pieniędzy dla wojska egipskiego w wysokości 1.3 miliarda dolarów rocznie oraz dostarczania sprzętu wojskowego. Konsekwencją tego porozumienia było wydalenie Egiptu z Ligi Państw Arabskich oraz zerwanie stosunków z innymi państwami arabskimi. Jednak z biegiem lat te państwa zaczęły normalizować stosunki z władzą w Kairze. Ta decyzja podjęta przez Sadata okazała się jak najbardziej słuszną i sprawiła benefity dla Egiptu oraz zaprzestanie wojen z sąsiadem. Jednak jego decyzja nie spodobała się wszystkim i była przyczyną jego śmierci, z ręki islamskich ekstremistów 6 października 1981 roku.

1.3. Okres Mubaraka

Hosni Mubarak przejął władzę po Sadacie zajmując ówczesnie funkcję wiceprezydenta. Pierwszym zarządzeniem nowej głowy państwa było wprowadzenie stanu wyjątkowego, który trwał przez cały okres jego rządów, a mianowicie do roku 2011. Prawdopodobnie implementacja tego zarządzenia była związana z zamordowaniem jego poprzednika. W trakcie parady wojskowej, feralnego dnia dla Sadata, Mubarak zajmował miejsce obok niego i został wówczas ranny. W okresie jego rządów odbyło się również kilka nieudanych zamachów na życie prezydenta, co spowodowało ciągłość trwania stanu wyjątkowego. Ten stan nadzwyczajny pozwalał władzy na zwalczanie opozycji, w szczególności Braci Muzułmanów, oraz silniejszą kontrolę obywateli¹³. Mubarak był kolejnym prezydentem Egiptu, który wywodził się ze struktur wojskowych. Karierę wojskową zakończył ze stopniem generała Sił Powietrznych. Jego polityka wewnętrzna różniła się od działań podejmowanych przez poprzednią władzę. Skupił się na najniższej warstwie społecznej, na osobach najbiedniejszych. Działaniami, które miały pomóc w tym było ograniczenie „otwarcia” czyli *infitah*, dzięki któremu wzbogacała się tylko bogatsza warstwa społeczeństwa. Kolejnym działaniem w tym kierunku było przeznaczenie części dochodów z Kanału Sueskiego na poprawę życia ubogich¹⁴. Przy tak licznych społeczeństwie egipskim (ponad 90 milionów) było to niezwykle trudne zadania, a jak wskazuje

¹³ K. Czajkowska, A. Diawoł-Sitko, *Systemy polityczne...*, op. cit., s. 135.

¹⁴ D. Madeyska, *Historia...*, op. cit., s. 122–123.

koniec jego prezydentury nie zostało pozytywnie ocenione jego działania przez obywateli. Za czasu rządów Mubaraka doszło do poprawy relacji z państwami regionu. W 1989 roku Egipt został ponownie przyjęty do Ligi Państw Arabskich¹⁵.

W okresie rządów Mubaraka doszło do dwóch istotnych wydarzeń, które pokazują zachowanie sił zbrojnych w tym kraju. Pomiędzy 25–26 lutym 1986 roku doszło do strajków funkcjonariuszy Centralnej Służby Bezpieczeństwa. Jednostka ta składała się z około 300 tysięcy poborowych. Do ich zadań należało ochrona budynków oraz pomoc służbom w przypadku zamieszek. Protesty wśród ich członków wywołał fakt, iż władze zdecydowało o przedłużeniu ich służby z 3 do 4 lat. Wówczas około 17 tysięcy funkcjonariuszy wyszło na ulice protestując wobec tym postanowieniom. W tym przypadku zareagowało wojsko opowiadając się po stronie władz i rozpędziło protestujących. Z kolei druga sytuacja miała miejsce z 7 na 8 lipca 1986 roku, gdy zapowiedziano strajk maszynistów co w konsekwencji miało spowodować kryzys transportowy. Reagując na tą sytuację dowództwo sił zbrojnych zdecydowało o podstawieniu na trasy pociągów, wojskowe autobusy tym samym rozwiązując problem¹⁶. Postawa armii było mocno uzależniona od zachowań establishmentu wobec niej. Wśród doradców Mubaraka było jedynie 3 cywili, a reszta wojskowych. Za obietnicę dalszych profitów ekonomicznych prezydent zaczął odsuwać oficerów egipskiego wojska od władzy. Tym samym dążył do sytuacji aby to druga osoba w państwie (wiceprezydent generał) nie został pierwszą¹⁷. Odsuwając oficerów wierzył w to, iż pucz nie będzie możliwy a on jako prezydent nie zostanie zdegradowany. Siły zbrojne za czasów Mubaraka miały coraz większy wpływ na gospodarkę niż za czasów poprzednich prezydentów. Rocznie około 200 oficerów wyjeżdżało na kurs do Stanów Zjednoczonych. Wojskowi dostawali wysoki żołd, subsydia budowlane. W przeciągu 1985–1986 roku wybudowano 5% mieszkań dla żołnierzy, wyposażonych bardzo luksusowo w okolicy Kairu. Również towary, które były ciężkie do zdobycia lub sprzedawane po wysokich cenach, dla wojskowych były dostępne po niższych kwotach. Dodatkowo wojskowa opieka medyczne była na znakomitym poziomie. Przemysł zbrojeniowy był również zawłaszczony przez członków sił

15 K. Czajkowska, A. Diawol-Sitko, *Systemy polityczne...*, *op. cit.*, s. 135.

16 B. Stępniewska-Holzer, J. Holzer, *Egipt...*, *op. cit.*, s. 226–227.

17 M. Lipa, *Autorytaryzm...*, *op. cit.*, s. 79.

zbrojnych. Ropa naftowa oraz energia elektryczna dla wojska były sprzedawane taniej niż dla innych podmiotów. W 1984 roku wojsko było już samowystarczalne w takich dziedzinach jak: lekkie uzbrojenie, amunicja czy moździerz. Egipskie siły zbrojne również swoją działalność rozwinęły i wyszły w swoich produktach poza sferę wojskową. Ich usługi zaczęły być dostarczane cywilom. Rozpoczęło tworzyć sieci teleinformatyczne, wybudowano wiadukt Ramzes w Kairze, zakładano muzea i szpitale dla cywili. Również w ofercie była agencja turystyczne Ad-Dahab czyli Złoto. Wojskowe uczelnie wyższe również cieszyły się większym uznaniem niż uczelnie cywilne. Egipskie siły zbrojne stworzyły w kraju tak zwane głębokie państwo. Co wiązało się ze zdublowaniem istniejących instytucji, często lepiej wyposażonych i tańszych niż państwowe, a to gwarantowało im duże zyski. Przyczyn takiego stanu należy poszukiwać jeszcze za czasów rządów Sadata i podpisaniu pokoju z Izraelem. Wojsko liczące prawie pół miliona żołnierzy nagle przestało mieć wroga i dla nich kampanie wojenne się skończyły. Tak duża ich liczebność umożliwiła części z nich na robienie biznesu. Doprowadził to do tego, że wojsko zajęło się w państwie nie tylko obszarem militarnym, obronnym kraju, ale również mają decydujący wpływ na gospodarkę w państwie powodując tym samym ubożenie się społeczeństwa cywilnego.

2. Arabska wiosna

Permanentne rządy dyktatorów na Bliskim Wschodzie i Afryce Północnej (MENA) w 2011 roku doznały zachwiania. Wystąpienie obywateli państw kultury arabsko-muzułmańskiej spowodował u rządzących zmianę polityki lub w nielicznych przypadkach demonstracje doprowadziły do ustąpienia z urzędy prezydentów takich krajów jak Tunezja czy Egipt. Hosni Mubarak panował przez niemal 30 lat w kraju faraonów. Jego pozycja wydawała się trwała i stabilna, a jednak masowe protesty ludności spowodowały ustąpienie dyktatora 11 lutego 2011 roku.

Powszechnie przyjmuje się, iż początek arabskiej wiosny należało by datować na 17 grudnia 2010 roku, gdy Mohamed Bouaziz, Tunezyjczyk, dokonał samospalenia w mieście Sidi Bouzid. Ten desperacki akt wykonany przez młodego Tunezyjczyka miał być wyrazem sprzeciwu przeciw panującej sytuacji, gdy młody ludzie, których w państwach bliskowschodnich jest w przewadze, nawet po studiach nie mogą znaleźć

pracy. Taki stan prowadził do coraz większej pauperyzacji całego społeczeństwa. Przyczyna arabskiej wiosny w Egipcie były przede wszystkim kwestie ekonomiczne. Społeczeństwo protestowało przeciwko bezrobociu, niskim dochodom i z tym związane wysokim cenom produktów oraz złym zarządzaniem gospodarką państwową¹⁸. W przypadku kiedy wojskowi kierują polityką państwa, a sektor gospodarczy jest niemal w 50% zawłaszczony przez siły zbrojne nie dziwi fakt, iż więcej pieniędzy jest kierowana w obszar wojskowy. Takie jednostronne lokowanie większości funduszy, nie daje możliwości na rozkwit gospodarczy również cywilnej części. Istotnym był również drugi czynnik wystąpień społecznych a mianowicie społeczno-polityczny. Egipskie społeczeństwo protestowało przeciwko permanentnemu stanowi wyjątkowemu, który powodował, że siły bezpieczeństwa były niemalże bezkarne a ich metody w stosunku do obywateli były bardzo brutalne. Innymi postulatami były przede wszystkim: możliwość działania partii politycznych, zniesienie cenzury, odejście autorytarnych władz, możliwość działania parlamentu, zwiększenie swobód obywatelskich¹⁹. Wymienione powyżej obszary problemów obywateli były wykrzykiwane i żądane przez demonstrujących w trakcie wystąpień.

Profesor na Amerykańskim Uniwersytecie w Kairze, Galal Amin, odnosząc się do ówczesnej sytuacji w Egipcie, wyróżnia cztery czynniki, które według niego doprowadziły do wystąpień społeczeństwa²⁰. Po pierwsze skupia się na teorii „miękkiego państwa”. Koncepcja ta zakłada, iż prawo funkcjonujące w danym państwie nie spełnia swojego założenia, ze względu na liczne luki oraz poprzez brak jego przestrzegania. Bogatsi obywatele, za pokaźne sumy pieniężne mogą kupić sobie każdy kwitek u mniej zamożnych. Pomimo tego, że wymiar kar istnieje to brak penalizacji prawa pogłębia tylko „miętkość” w takim państwie. Drugim czynnikiem, który wyróżnia Amin jest natura elity rządzącej. Dla Hasana rządu Mubaraka to okres śmierci politycznej dla państwa. Autor uważa, że Hosni nic dla kraju nie zrobił, a jego rządu spowodowały tylko większą pauperyzację społeczeństwa egipskiego. Trzeci składnik, który

18 A. Dzisiów-Szuszcykiewicz, „Arabska wiosna” – przyczyny, przebieg i prognozy, „Biuletyn BBN” 2011, nr II, s. 42.

19 *Ibidem*.

20 H. Hassan, *Civil Society in Egypt under the Mubarak Regime*, „Afro Asian Journal of Social Sciences” 2011, Volume 2, No. 2.2, Quarter II.

doprowadził, do wystąpienia został nazwany przez Amina jako biedni dystrybucją dla bogatych. Egipt to kraj o ponad 94 milionowej społeczności, gdzie populacja żyjąca poniżej granicy ubóstwa wynosiła 25,2% w 2011 roku²¹. Dawało to ponad 23 miliony osób, żyjącej w nędzy. Poprzez monopol na niektóre produkty, spowodowany przez pracujących w gałęziach gospodarki czynnych żołnierzy dał brak miejsc pracy dla cywili. Kiedy żołnierze bogacili się, otrzymując oprócz żołdu wypłatę z dodatkowej pracy, zwykli obywatele ją tracili, lub nie mieli możliwości do zatrudnienia. Czwartym czynnikiem wyróżnionym przez naukowca była korupcja. Egipt czasów Mubaraka to okres łapówkarstwa oraz głęboko zakorzenionego w społecznościach arabskich klientelizmu. Wielu badaczy ostrzegało, że to może doprowadzić do rewolucji w tym kraju.

Obywatele Egiptu, pchnięci falą zwycięstw Tunezyjczyków, rozpoczęli walkę w nadziei o lepszą dla siebie przyszłość 25 stycznia 2011 roku. Dla Egipcjan jest to ważna data, święto państwowe, symbolizujące pucz wojskowy Wolnych Oficerów z 1952 roku. Obecnie dla upomnienia tamtych czasów, jest w tym dniu obchodzone święto policji.

Rewolucję w Egipcie można podzielić na kilka części. Do czasów obalenia Mubaraka, podczas rządów Najwyższej Rady Sił Zbrojnych, kolejno okres rządów Mursiego oraz początek rządów Sisiego jako kolejny etap rewolucji, nazywanej arabską wiosną.

Koniec rządów Mubaraka, Mohamed Elagati podzielił na trzy fale rewolucji²². Na pierwsza przypadał okres od 25 do 28 stycznia. W tym czasie demonstranci zaczęli wychodzić na ulicę. Rozpoczęły się pierwsze starcia z policją. Pierwszym przełomowym dniem nazwanym „Piątkiem Gniewu” był 28 stycznia. Ta nazwa spowodowała cały cykl istotnych dla protestujących dni nazywanych w podobnym tonie. W tym dniu masowo obywatele pojawiali się na ulicach. Najważniejszym miejscem spotkań, który stał się również symbolem egipskiej arabskiej wiosny, był plac Tahrir. Władze, w celu ograniczenia zasięgu protestu zablokowały dostęp do sieci komórkowych i do internetu. Głównym celem demonstrujących było dotarcie do budynków rządowych. Rządzący postanowili o wprowadzeniu godziny policyjnej od 18:00 do 7:00. Na ulice zostało

21 Central Intelligence Agency, *The World Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html> [dostęp: 21.07.2017].

22 M. Elagati, *The Egyptian Revolution and its Aftermath*, „PISM Policy Papers” 2011, no. 9.

wyprowadzone wojsko, które zostało z radością przyjęte przez demonstrujących, zupełnie inaczej niż inne służby bezpieczeństwa²³.

Druuga fala na jaką wskazuje Elagati rozpoczyna się od momentu kiedy Mubarak zdecydował walczyć przeciwko swoim obywatelom za pomocą mediów. Wykorzystując tak zwaną czwartą władzę do zastraszenia Egipcjan i z zamiarem oczernienia protestujących przysparzając sobie tym samym zwolenników. 1 lutego 2011 roku doszło do „marszu miliona”. Na placu Tahrir wzięło udział od 2 do 5 milionów osób. Demonstracje przebiegły pokojowo. Wojsko nie musiało interweniować, a protestujący palili podobizny Mubaraka skandując hasło na temat jego odejścia. 4 lutego 2011 został nazwany „Piątkiem Odejścia”. Demonstranci domagali się w ten dzień odejścia ze stanowiska prezydenta.

Ostatnia fala rewolucji obejmowała ostatnie dni Mubaraka na stanowisku. Prezydent próbował utrzymać się jeszcze przy władzy przyznając podwyżki, obiecując reformy. Hosni zapowiedział swoje orędzie do narodu. Obywatele spodziewali się oczekiwanego rezultatu w nadchodzącym przemówieniu-ustąpienia prezydenta. Z kolei w orędziu Mubarak zapowiedział kolejne reformy, zapewnił społeczeństwo, że nie będzie startował w kolejnych wyborach. Oświadczenie prezydenta wywołało kolejne demonstracje. Dla protestujących liczyło się tylko ustąpienie Hosniego. Oczekiwany rezultat nadszedł 11 lutego, gdy wiceprezydent zawiadomił o rezygnacji Mubaraka z pełnienia funkcji prezydenta. Władza została przejęta przez Najwyższą Radę Sił Zbrojnych (NRSZ).

14 lutego NRSZ oznajmiła, że pozostanie przy władzy do kolejnych wyborów. Tego samego dnia zdecydowała o zawieszeniu konstytucji, rozwiązaniu parlamentu oraz utworzeniu specjalnej komisji do której zadań będzie należeć utworzenie nowej ustawy zasadniczej. Wojskowi po przejściu władzy, przedłużyli okres wakatu na stanowisku prezydenta tym samym utwierdzając sobie pozycję. Młodzi egipcjscy obywatele widząc poczynania „przejęciowych władz” znowu wyszli na plac Tahrir. Ich protesty dotyczyły głównie zniesienia stanu wyjątkowego oraz sprawiedliwe osądzenie osób związanych z dawnym reżimem, które w dalszym ciągu zajmują swoje stanowisko. Te protesty doprowadziły do pierwszej interwencji sił zbrojnych przeciwko demonstrującym.

²³ V. Severski, *Islam; fakty i mity. Część XVI. Wojna domowa w Libii i Egipcie, sytuacja w Jemenie*, <http://vincentvseverski.tumblr.com/post/55250722446/islam-fakty-i-mity-cz%C4%99%C5%9B%C4%87-xvi-wojna-domowa-w> [dostęp: 18.12.2015].

Powołana przez Najwyższą Radę Sił Zbrojnych komisja, która miała się zająć przygotowaniem nowej konstytucji, zaproponowała kilka znaczących zmian w odniesieniu do poprzedniej ustawy zasadniczej. Po pierwsze odnośnie urzędu prezydenta. Kadencja głowy państwa będzie trwała 4 lata, a nie jak poprzednio 6. Kandydat może dwukrotnie sprawować władze, ten zapis ma zabezpieczyć przed kolejnym wieloletnim dyktatorem jak w przypadku poprzednich prezydentów. Do zadań głowy państwa, w przeciagu 60 dni po objęciu stanowiska należy powołanie wiceprezydenta. Kolejna kwestia dotyczyła stanu wyjątkowego. Okres jego trwania został ograniczony do 6 miesięcy i może zostać wprowadzony za zgodą parlamentu. Jeżeli prezydent zdecyduje o jego przedłużeniu, będzie to wymagało zgody obywateli uzyskanej poprzez przeprowadzenie referendum ogólnopństwowego. Inny obszar, który został poruszony przez Komisję dotyczył wyborów. Uzgodniono, że miały się one odbywać w sposób demokratyczny i równy²⁴.

3 marca decyzją Najwyższej Rady Sił Zbrojnych było odwołanie ówczesnego premiera Essama Szarafa, czego domagała się opozycja. Jego następcą został Ahmed Szafik. W wyborach utwierdzających jego na stanowisku wzięło udział 77% uprawnionych do głosowania, a zwyciężył werdyktem 41%²⁵. Początkowe zadowolenie obywateli po przejściu władzy przez wojskowych i usunięciu ze stanowiska Mubaraka szybko się skończyło. Protesty rozpoczęły się na nowo. Obywatele Egiptu zaczęli się z powrotem zbierać na placu Tahrir domagając się oddania władzy w państwie osobom cywilnym.

Do najpilniejszych zadań NDSZ, po objęciu władzy w państwie było zorganizowanie wyborów parlamentarnych, uchwalenie nowej konstytucji oraz przeprowadzenie wyborów prezydenckich. Na okres przejściowy została ustanowiona Deklaracja Konstytucyjna 23 marca 2011 roku która regulowała działalność państwa w tym okresie. Wybory parlamentarne do niższej izby parlamentu zostały wyznaczone na 28 listopada 2011 roku. Do walki o głosy obywateli stanęło kilka partii. Partia Wolności i Sprawiedliwości. Główne założenia dotyczyły szeroko rozumianej pomocy społecznej, mikrokredyty dla najuboższych, walka z ubóstwem i wolny rynek. Do koalicji z nią weszła Nowa Delegacja (*Wafd*), jest to najstarsza partia w Egipcie. Kolejną partią startującą w wyborach była

²⁴ S. Niedziela, *Konflikty i napięcia w świecie arabskim*, Warszawa 2012, s. 133.

²⁵ V. Severski, *Islam...*, *op. cit.*

Partia Światła, składająca się głównie z salafitów, których celem było zaprowadzenie prawa szaria'tu jako prawa państwowego. Następnie Nowa Partia Środka (*Wasat*), byli to muzułmanie którzy opowiadali się za rozdzieleniem spraw państwowych od religijnych. Innymi partiami które również wzięły udział w wyborach były Egipska Partia Liberalna, Narodowa Partia Postępu (*Tagamm*), Partia Jutra (*Ghad*) – dwie ostatnie lewicowo-centralne. Wybory wygrała Partia Wolności i Sprawiedliwości uzyskując 47% głosów. Drugie miejsce pod względem otrzymanych głosów otrzymała Partia Światła uzyskując $\frac{1}{4}$ mandatów.

W 2012 roku odbyły się wybory prezydenckie. W pierwszej turze wzięli udział Muhammad Mursi (Partia Wolności i Sprawiedliwości), Muhammad Salim Al-Awa (intelektualista oraz osoba reprezentująca poglądy islamistów), Abd Al-Monaim Abu Al-Futuh (kandydat posiadający duże wsparcie w kręgu młodych Egipcjan, kierownik Arabskiego Związku Medycznego), Amr Musa (były szef ministerstwa spraw zagranicznych oraz były Sekretarz Ligii Państw Arabskich) oraz Ahmad Szafik (kandydat wysunięty przez armie). Do drugiej tury wyborów prezydenckich przeszedł Mursi oraz Szafik, a wyniki rozstrzygnęły się na korzyść pierwszego.

Muhammad Mursi w przeciągu krótkiej kariery na stanowisku prezydenta wypełnił niektóre ze swoich planów. Do jego decyzji należało uwolnienie niektórych więźniów. Zwolnił osoby zatrzymane w związku z protestami w 2011 roku na placu Tahrir oraz kilku radykalnych islamistów. Odwołał ze stanowiska ministra obrony narodowej Mohameda Tantawiego, a powołał na jego miejsce Abd Al-Fattah as-Sisiego. Wydał również dekret, który zapewnił mu brak kontroli nad jego postanowieniami, ze strony władzy sądowniczej.

Nowa konstytucja została ustanowiona 15.12.2012 roku przy poparciu 63%. W ustawie zasadniczej zwrócono większą uwagę na przepisy dotyczące wolności wyznania i wolności słowa, wskazano prawa obywatelskie. Ustawa zasadnicza w jednym z artykułów zrównywała prawa kobiet i mężczyzn. Jednak konstytucja nie zadowalała wszystkich. Salafici uważali, że jest zbyt niemuzułmańska z kolei liberałowie że jest zbyt islamska²⁶. Ustawa zasadnicza wskazywała na islam jako główne źródło prawa, zaznaczając autonomię dla chrześcijan oraz wyznawców judaizmu.

²⁶ M. Lipa, *Polityczne aspekty Arabskiej Wiosny w Egipcie*, [w:] *Porewolucyjny Egipt. Wybrane aspekty społeczne i polityczne*, red. P. Niziński, M. Lipa, Kraków 2014, s. 9–21.

Freedom House oceniło ten okres jako najbardziej liberalny czas w historii Egiptu²⁷. Władze nadały w tym czasie najwięcej praw obywatelom. Jednak historia zaczęła zataczać koło, kiedy działania prezydenta i Bractwa Muzułmańskiego zaczęły obcierać kierunek autorytaryzmu. W czerwcu 2013 roku armia za prośbą społeczeństwa przeciwstawiła się Mursiemu i postawiła ultimatum 48 godzinne. 30 czerwca wojsko przejęło władzę. Do ich pierwszych działań należało zawieszenie konstytucji, rozwiązanie Rady Konsultacyjnej, wprowadzenie godziny policyjnej oraz stanu wyjątkowego i rozpoczął się okres represji dla opozycji w szczególności dla członków Bractwa Muzułmańskiego.

Lata 2010–2014 były okresem burzliwym na egipskiej scenie politycznej. W tym czasie doszło do obowiązywania trzech konstytucji, wojskowi przejęli dwa razy władzę w państwie, odbyły się wybory prezydenckie, a nowy demokratycznie wybrany cywilny prezydent nawet sprawował przez chwilę władzę. Tym samym historia zatoczyła koło i władza 3 lipca 2013 roku z powrotem znalazła się w rękach oficerów sił zbrojnych.

3. Militokracja

System republikański w większości państw Bliskiego Wschodu został wprowadzany wraz z ustępowaniem kolonizatorów i siłowym przejściu władzy. W Egipcie nastąpiło to w 1952 roku kiedy władzę w państwie przejęła grupa tzw. Wolnych Oficerów. Republikę proklamowano w czerwcu 1953 roku²⁸. Republiki według standardów bliskowschodnich charakteryzują się sprawowaniem władzy przez grupę pomimo konstytucyjnych zapewnień o demokratycznych procedurach. W większości państw establishment rządowy jest mocno powiązany z aparatem siły. Częstym precedensem jest, że prezydenci wywodzą się ze struktur wojskowych, co zabezpiecza im funkcjonowanie na swoim stanowisku. Taką sytuację umacnia zakorzeniony na Bliskim Wschodzie klientelizm, kiedy relacje patron–klient umożliwia obu stronom czerpanie korzyści. W sytuacji kiedy dla armii patronem jest prezydent, to umożliwia wysokim oficerom na dogodny tryb życia poprzez zaangażowanie armii w gospodarkę jak ma to miejsce w Egipcie.

27 Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/egypt> [dostęp: 21.05.2016].

28 D. Madeyska, *Historia...*, *op. cit.*, s. 119.

Republiki, w którym władza wywodzi się z kręgu wojskowych sankcjonuje długoletnie rządy prezydentów. Dobrym przykładem jest historia Hosni Mubarak, który na swoim stanowisku spędzi 30 lat.

Egipt jest przykładem państwa gdzie władza jest sprawowana za pomocą reżimu hybrydalnego. Ten rodzaj systemu jest uważany za liberalizujący się autorytaryzm²⁹. Z kolei Stephen J. King nazywa je nowymi autorytaryzmami³⁰. Marina Ottaway określa ten typ rządów jako reżim semiautorytany. Funkcjonuje kiedy władze utrzymują pozory demokracji jednocześnie nie narażając się na rywalizację wyborczą³¹. Reżimy hybrydalne na palecie systemów politycznych znajdują się pomiędzy zamkniętymi (skonsolidowanymi) autorytaryzmami a poliarchiami. Z obu wymienionych powyżej systemów przejmują to co dla władz jest potrzebne. Rządzący zezwalają na działalność mediów, na przeprowadzane wybory i stwarzają iluminację demokratycznych rządów, jednak kiedy dochodzi do momentu zagrożenia ich pozycji używają do przewyciężenia tego aparatu bezpieczeństwa. Według jednego z uczonych Naziha Ayubiego rządzących w autorytarnych państwach arabskich charakteryzuje obsesja na punkcie stosowania siły i władzy. Jego teoria sięga dalej i insynuuje, że ta obsesja jest spowodowana lękiem o władzę i jej utratę, a również o kruchość struktur państwowych. Stosowanie siły wobec obywateli przez rządzących państwem niewątpliwie ukazuje ich słabość oraz strach.

Oficjalna nazwa byłego państwa faraonów to Arabska Republika Egiptu. Kraj ze względu na swoje położenie, w północno-wschodniej części Afryki, potencjał ludnościowy oraz obszar jest jedną z największych sił z regionie. Od początku był dobrym sojusznikiem dla mocarstw zachodnich. Obecnie związany ze Stanami Zjednoczonymi, a wcześniej miał silne związki z Wielką Brytanią. Ze względu na swój potencjał jest ważnym graczem w regionie Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki oraz jest dobrym potencjałem dla sojuszków z innymi państwami. Egipt jest państwem o dużym potencjale ludnościowym. W lipcu 2016 roku populacja tego państwa wynosiła prawie 95 milionów obywateli. Tak duża liczba może rodzić problemy etniczne, religijne czy ekonomiczne.

²⁹ M. Lipa, *Autorytaryzm...*, op. cit., s. 42.

³⁰ S.J. King, *The New Authoritarianism in the Middle East and North Africa*; cyt. za M. Lipa, *Autorytaryzm...*, op. cit., s. 43.

³¹ M. Ottaway, *Democracy Challenged: The Rise of Semi-Authoritarianism*; cyt. za M. Lipa, *Autorytaryzm...*, op. cit., s. 43.

W dwóch pierwszych przypadkach sytuacja wynosi korzystnie, gdyż Egipt jest państwem prawie jednolitym. 99.6% populacji to Egipcjanie tylko 0,4% należy do innych grup etnicznych. W przypadku religii 90% społeczności deklaruje się jako wyznawcy islamu, z odłamu sunnickiego. Z kolei 10% stanowią przedstawiciele w szczególności chrześcijaństwa, ale również i innych religii. Największym problemem są kwestie ekonomiczne. Była to również jedna z najważniejszych przyczyn w roku 2011 doszło w Egipcie do rewolucji nazwanej arabską wiosną. Najbardziej liczna grupa obywateli to ludzie w wieku 25–54 lat 37,47% oraz 15–24 lat 19,24% (dane z 2016 roku). Z kolei bezrobocie w grupie wiekowej 15–24 lat sięga około 34%. Tak wysoka liczba bezrobotnych w produktywnym wieku nie sprzyja uspokojeniu sytuacji wewnątrz państwa, które od początku arabskiej wiosny 2011 roku przeszło burzliwy okres przemian. W przeciągu kilku lat w Egipcie obowiązywały dwie konstytucje, odbyła się rewolucja, której skutki państwo ciągle odczuwa. Władza w państwie była sprawowana przed dwie całkowicie odmienne ekipy rządzące, oraz doszło do dwukrotnego przejęcia władzy przez wojsko. Jednak w Egipcie historia zatoczyła koło. Po okresie rządów cywilów, z powrotem na stanowisko prezydenta powrócił wojskowy. Czy jest to powrót *ancien regime*? Prawdopodobnie tak. Rządy od przejęcia ich w 1952 roku przez wojskowych są permanentnie przez nich sprawowane a system polityczny można określić mianem militokracji³².

Najwyższym aktem prawnym w Egipcie jest konstytucja uchwalona 19 stycznia 2014 roku. Artykuł 5 stanowi o rozdziale władzy według podziału monteskiuszowskiego. Treść tego artykułu mówi o tym, że władza ma być rozdzielona po równo, tak aby jedna z nich nie miała większej, a władza sądownicza, wykonawcza i ustawodawcza ma się nawzajem kontrolować. Ustawa zasadnicza również sankcjonuje w artykule 11 równość pomiędzy kobietą a mężczyzną. W obszarze kultury arabsko-muzułmańskiej jest to dość nowatorski zapis, a również wskazujący na drogę do bardziej demokratycznych przemian w Egipcie. Ten zapis ma swoje odzwierciedlenie w rzeczywistości. W rządzie Szerifa Ismaili ministrami są również kobiety. Innym przykładem jest gdy 16 lutego 2017 roku mianowana przez prezydenta Abdela Fattaha al.-Sisiego Nadia Ahmed Abo

32 K. Jędrzejczyk-Kuliniak, *Siły zbrojne jako stabilizator społeczny. Przykłady państw obszaru MENA* [w:] *Konflikty etniczne i wyznaniowe a funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa narodowego. Wybrane aspekty*, red. E. Szyszlak, T. Szyszlak, Kraków 2015, s. 70–87.

została pierwszą w historii Egiptu kobietą gubernatorem Al-Buhajry³³. Przykłady wskazują na realizację i zasadność tego przepisu w konstytucji. Inaczej jest z artykułem 15, który stanowi o prawie obywateli do pokojowych strajków. Jednak 3 grudnia 2016 roku do wiadomości publicznej zostało podane, że egipski sąd przedłużył prawo ograniczające protesty. Ten zapis został uchwalony w 2013 roku i miał zapobiec dalszemu rozszerzaniu się demonstracji. Najwyższy Sąd Konstytucyjny uznał, że podtrzymanie dalej zakazu ograniczającego protestu jest zasadne w celu zachowania bezpieczeństwa w państwie. Przepis został wydany w odpowiedzi na demonstracje przeciwko zamachowi stanu przeprowadzonego przez siły zbrojne w 2013 roku i usunięciu Braci Muzułmanów i prezydenta Mohamada Mursiego ze stanowiska. Administracja podtrzymując ten przepis zabezpiecza rządy wojskowych i legitymizuje im prawo do siłowego rozpraszania pokojowych demonstracji³⁴. Innym kontrowersyjnym artykułem jest 74, który stanowi o wolności partii politycznych. Jak można zaobserwować w praktyce system panujący w Egipcie daje możliwość funkcjonowania partiom politycznym przy jednoczesnym represjonowaniu przeciwników obecnego establishmentu. Przykładem jest partia Wolność i Sprawiedliwość, która po zamachu stanu została zdelegalizowana a jej zwolennicy prześladowani przez aparat bezpieczeństwa.

System władzy dzieli się na władze wykonawczą, sądowniczą oraz ustawodawczą. Do pierwszej należy prezydent oraz rząd. Prezydentem Egiptu od 8 czerwca 2014 roku jest generał Abdel Fattah al-Sisi. Jego podstawowym zadaniem jest stanie na straży przestrzegania konstytucji, ochrona obywateli i zapewnienie integralności i niepodzielności terytorium państwowego. Jego kadencja według artykułu 140 trwa 4 lata i może nastąpić reelekcja tylko raz. Artykuł 141 określa wymagania dla kandydatów na prezydenta. Musi być to osoba której rodzice są Egipcjanami, posiada pełnie praw politycznych i cywilnych, ma uregulowany stosunek do służby wojskowej, a jego wiek przekracza 40. rok życia. Wybory prezydenckie są przeprowadzane na 120 dni przed zakończeniem trwającej elekcji, a ich wynik musi być podany na co najmniej 30 dni przed jej końcem. Kandydat może być zgłoszony przez co najmniej 20 członków Izby Reprezentantów,

33 N. Abdo, *First female governor in Egypt's history*, <http://www.egyptindependent.com/news/nadia-abdo-first-female-governor-egypt-s-history> [dostęp: 23.02.2017].

34 *Egypt's top court upholds law restricting protests*, <http://www.aljazeera.com/news/2016/12/161203135310856.html> [dostęp: 23.02.2017].

lub 25 000 obywateli w co najmniej 15 *muhafazach* lub przez 1 000 głosów w każdej z 27 *muhafaz*. Wybory mają charakter tajny a zwycięża kandydat z bezwzględną większością głosów. Według artykułu 146 prezydent w konsultacji z premierem wybiera Ministra Sprawiedliwości, Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Obrony. Z kolei artykuł 152 stanowi o tym, że głowa państwa jest najwyższym dowódcą sił zbrojnych³⁵. Partycypacja w wyborze ministrów mających wpływ na aparat bezpieczeństwa oraz wojsko w państwie sprawia, że poprzez powszechny klientelizm prezydent obsadzi te stanowiska z dużym prawdopodobieństwem ze względu na swoje przekonania. To spowoduje całkowite zawładnięcie przez wojskowych najważniejszymi stanowiskami w państwie. Wybory prezydenckie w 2014 roku niemal jednoznacznie wskazały na Sisiego, który zwyciężył stosunkiem głosów 94.1% do 4.6% dla Hamdeeda Sabahi. 1,3% głosów zostały unieważnione. Egipcjcy obywatele dzielą się na zwolenników i przeciwników przejścia władz z powrotem przez wojskowych. Jak wskazują badania jednak poparcie dla Sisiego było wyższe z czasem przejścia przez niego władzy i zwycięstw w wyborach. Z biegiem upływu kadencji zwolenników jest coraz mniej. Wysokie poparcie dla prezydenta w 80 dni po wygranych wyborach deklarowało 58%, z kolei całkowicie nie popierało go 5% ankietowanych. Po 28 miesiącach urzędowania Sisiego liczba jego zwolenników spadła do 44%, a przeciwników wzrosła do 11% (tabela 1).

Tabela 1. Poparcie wśród społeczeństwa dla prezydenta Sisiego.

	Po 80 dniach	Po 100 dniach	Po 5 miesiącach	Po 2 latach	Po 26 miesiącach	Po 28 miesiącach
Wysokie poparcie	58%	58%	66%	60%	48%	44%
Popieram	24%	24%	22%	31%	34%	24%
Nie popieram	3%	2%	2%	4%	6%	13%
Oj, bardzo nie popieram	5%	3%	3%	3%	6%	11%
Brak opinii	10%	13%	7%	2%	6%	8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Baseera – The Egyptian center for public opinion research, <http://baseera.com.eg/EN/index.aspx> [dostęp: 23.02.2017].

35 Egypt's Constitution of 2014, https://www.constituteproject.org/constitution/Egypt_2014.pdf [dostęp: 23.02.2017].

Z powyższych danych można wyciągnąć wniosek, że obecnej władzy również nie udało się usatysfakcjonować społeczeństwa. Patrycja Sasnal z Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych twierdzi, że wszystko wskazuje na to, iż szykuje się przyszła rewolucja³⁶. Społeczeństwo nie jest zadowolone z tempa przemian, a ich status finansowy w ogóle się nie polepszył. Skutkiem arabskiej wiosny z 2011 roku w Egipcie jest panująca świadomość wśród młodych obywateli tego kraju w moc sprawczą. Społeczeństwo wierzy, że ich upór i demonstracje mogą zmienić kolejne rządy i w końcu poprawić ich sytuację. Kolejnym organem władzy wykonawczej jest rząd na czele z premierem. Gabinet, który obecnie sprawuje władzę został zaprzysiężony 19 września 2015 roku, a szefem rządu został Ismail 12 września 2015 roku³⁷. Szerif Ismail zastąpił na stanowisku poprzedniego premiera Ibrahima Mehleba, kiedy w jego rządzie doszło do afery korupcyjnej. Rząd egipski spełnia funkcję wykonawczą i administracyjną. Członkiem rządu może zostać osoba która jest obywatelem Egiptu, ma uregulowaną służbę wojskową, pełnie praw politycznych. Różnica pomiędzy premierem a ministrem podlega na tym, że premierem może zostać osoba która ukończyła 35 rok życia z kolei ministrem wystarczy skończyć 30 lat. Zadania rządu są określone w artykule 167 konstytucji, a należy do nich współpraca z prezydentem w realizacji polityki państwa, ochrona praw obywateli i interesów państwa, koordynacja pracy ministerstw, przygotowywanie dekretów, monitorowanie wprowadzania dekretów administracyjnych, przegotowywanie planów rozwoju państwa, przygotowywanie planów budżetu oraz implementacja prawa³⁸. Obecny rząd Sherifa Ismaili składa się z 35 ministerstw. W jego skład wchodzi cztery kobiety: Ghada Wali – minister do spraw solidarności społecznej, Sahar Nasr – minister do spraw inwestycji i międzynarodowej współpracy, Nabila Makram-minister do spraw imigracji i uchodźców oraz Dalia Khorshed minister inwestycji. Ministerstwa, które mają wpływ na bezpieczeństwo państwa zajmują generałowie, a są to: generał Sedky Sabhy Sayed Ahmen – ministerstwo obrony, Magdy Abd El

36 M. Gorol, *Egipt po przemianach. „Demokracji nie ma, policja nadal jest brutalna”*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,139086,title,Egipt-po-przemianach-Demokracji-nie-ma-policja-nadal-jest-brutalna,wid,17255313,wiadomosc.html?ticaid=118ad7> [dostęp: 23.02.2017].

37 Central Intelligence Agency, *The World Factbook...*, *op. cit.*

38 Egypt's Constitution of 2014..., *op. cit.*

Ghaffar-minister spraw wewnętrznych oraz Mohamed El-Assar – sekretarz stanu do spraw produkcji wojskowej³⁹.

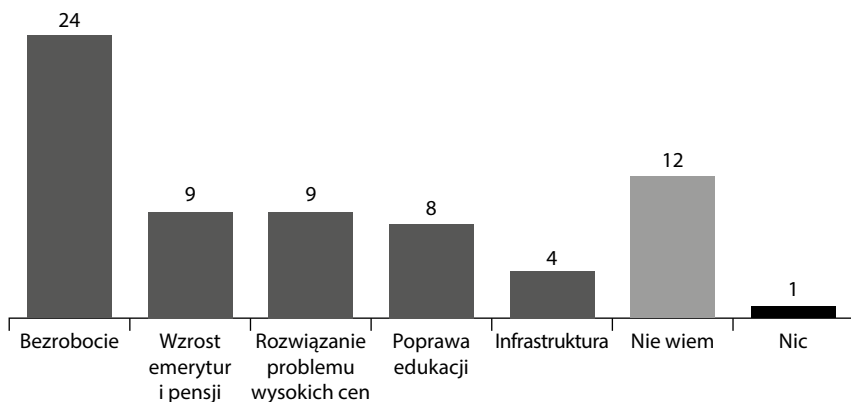
Kolejna władza według podziału monteskijowskiego to władza ustawodawcza. W Egipcie funkcjonuje unikameralny parlament-Izba Reprezentantów. Jej skład wynosi 596 miejsc, z tego 448 miejsc jest wybieranych w wyborach, 120 jest zarezerwowanych dla kobiet, chrześcijan a 28 jest delegowanych od prezydenta. Kadencja Izby trwa 5 lat, a ostatnie wybory miały miejsce 16 grudnia 2015 roku. W ostatnich wyborach kobiety uzyskały 89 miejsc co stanowi 14,93% miejsc⁴⁰. Do zadań Izby wedle artykułu 101 konstytucji należy zatwierdzanie generalnej polityki, planów ekonomicznych, rozwoju społecznego oraz budżetu. W przeprowadzonych badaniach w 2015 roku większość społeczeństw państw arabskich nie wierzy w samodzielną działalność parlamentów w swoich krajach. I insynuują, że władza ustawodawcza nie ma wpływu na prowadzoną politykę. Tylko 48% wierzy, że parlament ma wpływ na działalność rządu, a 36% uważa go za godnego zaufania⁴¹. Jednak w badaniach egipskiego centrum opinii publicznej widać, że społeczeństwo większą wagę przykładą do poziomu swojego życia niż do systemu politycznego jaki panuje w kraju. Na postawione pytanie o to czy chcieli by żeby zajął się parlament, najwięcej respondentów zakreśliło problem bezrobocia – 24%. Wszystkie odpowiedzi są skorelowane z możliwością polepszenia życia obywateli w przypadku ich ulepszenia (wykres 1, s. 64).

Trzecim rodzajem jest władza sądownicza. Artykuł 184 konstytucji stanowi o tym, że sądy powinny być niezawisłe. Sady w Egipcie można podzielić na państwowe i religijne. Do tych pierwszych należy Najwyższy Sąd Konstytucyjny. W jego skład wchodzi główny sędzia oraz 10 sędziów. Do jego zadań należy rozstrzyganie sporów konstytucyjnych oraz konfliktów pomiędzy innymi sądami. Kolejnym rodzajem sądu jest Sad Kasacyjny. Jego skład wynosi 550 sędziów oraz sędzia naczelny. Jego zadanie polega na rozstrzyganiu apelacji w sprawach karnych i cywilnych. Do poszczególnych spraw do rozpatrzenia przypisywane są zespoły składające się z 5 sędziów. Ostatnim rodzajem jest Naczelny Sąd Administracyjny.

39 Governorate's online portal, <https://www.egypt.gov.eg/english/guide/directory.aspx> [dostęp: 23.02.2017].,

40 Inter-parliamentary union, http://www.ipu.org/parline-e/reports/2097_A.htm [dostęp: 23.02.2017].,

41 B. Berton, F. Gaub, *Arab parliaments: better than their reputation?*, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_28_Arab_parliaments.pdf [dostęp: 23.02.2017].,

Wykres 1. Jaka jest najważniejsza rzecz jaką powinien się zająć parlament?

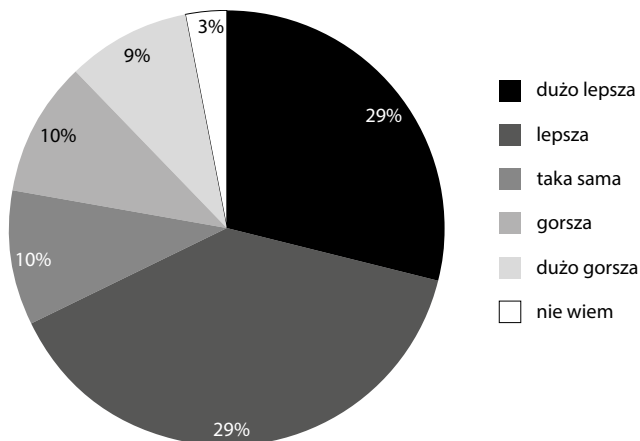
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Baseera – The Egyptian center for public opinion research, <http://baseera.com.eg/EN/RecentPolls2.aspx?ID=97> [dostęp: 23.02.2017].

Do rozstrzygania spraw również tworzy się grupy 5 osobowe, które mają za zadanie rozpatrzyć sprawę. Konstytucja z 2014 roku określiła, że sędziowie są wybierani przez Najwyższą Radę Sądownictwa a mianowani przez prezydenta państwa, a ich kadencja trwa dożywotnie. Drugim rodzajem sądów w Egipcie są sądy religijne. Każda ze społeczności religijnej ma swój własny system prawny i dotyczy się to spraw takich jak kwestie małżeństwa, rozwodowe, sprawy rodzinne.

Egiptski think-tank w roku 2015 przeprowadził badania wśród społeczności na temat ich oceny przeprowadzonych zmian. Zostało postawione pytanie na temat odczuć odnośnie sytuacji w państwie po 5 latach od rewolucji z 2011 roku. Najwięcej respondentów zaznaczyło odpowiedź że jest lepiej 39%. Z kolei 10% ankietowanych odpowiedziało że sytuacja jest taka sama jak przed arabską wiosną oraz 10% wskazało, że jest gorsza niż przed jej rozpoczęciem (wykres 2, s. 65).

Patrycja Sasnal pytana o obecną sytuację w Egipcie mówi, że bieżące działania establishmentu wskazują na tak zwaną kontrrewolucję. Co oznacza przejmowanie z powrotem władzy przez ośrodek władzy jeszcze za czasów Mubaraka po krótkim rozprężeniu za czasów Muhammada Mursiego⁴².

⁴² M. Gorol, *Pięć lat po Arabskiej Wiosnie w Egipcie. Brutalność służb pchnie młodych na ścieżkę ekstremizmu?*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1329,title,Piec-lat-po-Arabskiej>

Wykres 2. Odpowiedź na pytanie o sytuację w kraju po rewolucji z 2011 roku.

Źródło: Baseera – The Egyptian center for public opinion research, <http://baseera.com.eg/EN/index.aspx> [dostęp: 23.02.2017].

Zakończenie

Zryw obywatelski Egipcjan w 2011 roku, patrząc z perspektywy kilku lat nie przyniósł nic nowego. Obraz arabskich demonstracji przedstawianych w zachodnich mediach, wskazywał na zryw młodych ludzi w kierunku wartości demokratycznych. Jednak analizując postulaty można zauważyć iż głównym czynnikiem protestów była zła sytuacja ekonomiczna obywateli. Niektóre życzenia odnosiły się do odsunięcia Mubaraka z urzędy prezydenta. Usunięcia oficera wojska z cywilnego urzędu i chęć zastąpienia go osobom spoza struktur sił zbrojnych. Jednak rok władzy cywilnej nie zakończył protestów. Ludzie sprzeciwili się demokratycznie wybranemu prezydentowi i zwrócili się z prośbą przejęcia władzy z powrotem przez wojsko. Wynika z tego, że jest to jedyna, obecnie, alternatywa dla społeczności egipskiej którą akceptują. Obywatele o rządach oficerów wojska wypowiadają się również w przychylny sposób. Na przykład Koptowie: „Władze Egiptu chronią nas przed tymi ludźmi, tysiące członków

Wiosnie-w-Egipcie-Brutalnosc-sluzb-pchnie-młodych-w-strone-ekstremizmu,wid, 18124683,wiadomosc.html?ticaid=118aef&_tictsrn=3 [dostęp: 24.02.2017].

Bractwa Muzułmańskiego siedzi w więzieniu, bo są terrorystami⁴³”. Koptowie okres sprawowania władzy przez Mursiego wspominają nie najlepiej. Opisując ten okres przywołują takie zdarzenia jak palenie kościołów czy zabijanie chrześcijan⁴⁴. Ta grupa społeczna czuje się bezpieczniej, kiedy władze sprawują wojskowi będąc tym samym elektoratem dla oficerów. Podobnego podejścia są liberałowie. Według Ali Salema Sisi jest wymarzonym prezydentem: „W historii było wiele momentów, w których potrzebne jest użycie siły, aby ochronić państwo. W naszym prezydentcie as-Sisim widzę rozsądek i determinację. To nie jest dyktator⁴⁵”. Oba przywołane grupy społeczne nie są monolitem. W każdej z nich jest grupa zwolenników oraz grupa przeciwników władz wojskowych. Egipt jest szczególnie przypadkiem gdzie władza wojskowych trwa tak długo, jednocześnie stosując twarde metody, dla utrzymania władzy równocześnie będąc sojusznikiem demokratycznych państw Zachodu. Militokracja utrzymująca się w państwie od 1952 roku jest zakorzenionym systemem politycznym, który utrzymuje się również dzięki takim postawom jak ta: „Jesteśmy w okresie transformacji. Egipt nie leży na Pacyfiku, nie sąsiadujemy z Hawajami ani z Monte Carlo. Naszymi sąsiadami są państwa upadłe, jak Libia albo Syria, albo Gaza pod rządami Hamasu, albo Sudan. Nie mamy tego luksusu, by ot tak wprowadzić sobie szwedzki model demokracji. Albo będziemy silniejsi niż terroryści, albo terroryści nas zniszczą. Nie chcemy być drugim Afganistanem, nie chcemy tutaj Państwa Islamskiego⁴⁶”.

Bibliografia

- Abdo N., *First female governor in Egypt's history*, <http://www.egyptindependent.com//news/nadia-abdo-first-female-governor-egypt-s-history>.
Berton B., Gaub F., *Arab parliaments: better than their reputation?*, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_28_Arab_parliaments.pdf.

43 D. Rosiak, *Ziarno i krew. Podróż śladami bliskowschodnich chrześcijan*, Wołowiec 2016, s. 270.

44 *Ibidem*.

45 *Ibidem*, s. 295.

46 *Ibidem*, s. 288.

- Central Intelligence Agency, *The World Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>.
- Czajkowska K., Diawoł-Sitko A., *Systemy polityczne wybranych państw Bliskiego Wschodu*, Warszawa 2012.
- Dziśiów-Szuszczkiewicz A., „Arabska wiosna” – przyczyny, przebieg i prognozy, „Biuletyn BBN” 2011, nr II.
- Egypt’s Constitution of 2014, https://www.constituteproject.org/constitution/Egypt_2014.pdf.
- Egypt’s top court upholds law restricting protests*, <http://www.aljazeera.com/news/2016/12/161203135310856.html>.
- Elagati M., *The Egyptian Revolution and its Aftermath*, „PISM Policy Papers” 2011, no. 9.
- Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/egypt>.
- Gorol M., *Egipt po przemianach*. „Demokracji nie ma, policja nadal jest brutalna”, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,139086,title,Egipt-po-przemianach-Demokracji-nie-ma-policja-nadal-jest-brutalna,wid,17255313,-wiadomosc.html?ticaid=118ad7>.
- Gorol M., *Pięć lat po Arabskiej Wiosnie w Egipcie*. Brutalność służb pchnie młodych na ścieżkę ekstremizmu?, http://wiadomosci.wp.pl/kat,1329,title,Piec-lat-po-Arabskiej-Wiosnie-w-Egipcie-Brutalnosc-sluzb-pchnie-mlodych-w-strone-ekstremizmu,wid,18124683,wiadomosc.html?ticaid=118aef&_ticrsn=3.
- Governorate’s online portal, <https://www.egypt.gov.eg/english/guide/directory.aspx>.
- Hassan H., *Civil Society in Egypt under the Mubarak Regime*, „Afro Asian Journal of Social Sciences” 2011, Volume 2, No. 2.2 Quarter II.
- Inter-parliamentary union, http://www.ipu.org/parline-e/reports/2097_A.htm.
- Jędrzejczyk-Kuliniak K., *Siły zbrojne jako stabilizator społeczny. Przykłady państw obszaru MENA* [w:] *Konflikty etniczne i wyznaniowe a funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa narodowego. Wybrane aspekty*, red. E. Szyszlak, T. Szyszlak, Kraków 2015.
- Lipa M., *Autorytaryzm na arabskim Bliskim Wschodzie. Egipt w latach 1981–2010*, Warszawa 2013.
- Lipa M., *Polityczne aspekty Arabskiej Wiosny w Egipcie*, [w:] *Porewolucyjny Egipt. Wybrane aspekty społeczne i polityczne*, red. P. Niziński, M. Lipa.
- Madeyska D., *Historia współczesna świata arabskiego*, Warszawa 2008.

- Nasser's Egypt (1956–1970)*, <https://chronicle.fanack.com/egypt/history-past-to-present/nassers-egypt-1956-1970/>
- Niedziela S., *Konflikty i napięcia w świecie arabskim*, Warszawa 2012.
- Rosiak D., *Ziarno i krew. Podróż śladami bliskowschodnich chrześcijan*, Wołowiec 2016.
- Severski V., *Islam; fakty i mity. Część XVI. Wojna domowa w Libii i Egipcie, sytuacja w Jemenie*, <http://vincentvseverski.tumblr.com/post/55250722446/islam-fakty-i-mity-cz%C4%99%C5%9B%C4%87-xvi-wojna-domowa-w>.
- Stępniewska-Holzer B., Holzer J., *Egipt stulecie przemian*, Warszawa 2008.
- Zdanowski J., *Historia Bliskiego Wschodu w XX wieku*, Wrocław 2010.

ABSTRAKT

EGIPT PO ARABSKIEJ WIOŚNIE — NOWY ŁAD POLITYCZNY CZY UMOCNIE NIE STAREGO PORZĄDKU?

Stabilny egipski reżim nie przetrwał wydarzeń związanych z arabską wiosną w 2011 roku. Elita Mubaraków musiała ustąpić ze stanowiska pod wpływem protestów obywateli. Demonstracji nie udało się zatrzymać ówczesnemu prezydentowi żadnymi obietnicami. Egipcjanie chcieli wymiany establishmentu. Jednak, jak można zauważyć z biegiem upływu czasu, arabska wiosna przyniosła upragnioną dla obywateli zmianę rządów. Tymczasem okres rozluźnienia władzy od wojskowych trwał dość krótko i ostatecznie rządy w państwie w dalszym ciągu należą do oficerów sił zbrojnych, którzy wręcz na prośbę Egipcjan przejęli z powrotem władzę.

SŁOWA KLUCZOWE: Egipt, arabska wiosna, militokracja, system polityczny.
